

ئاستەنگەكانى پياۋى كورد لەبەردەم ژنى نوسەردا

ئىسماعىل كەرىم

ئەلمانىا

تېيىنى: بە ھۆى كىشەى و ھەئەى ناردنەو، لە برى ئەم پاك نوسە، رەش نوسى ئەم باباتەم بۆ ھەندى مائەپ ناردەو بۆلەو، داۋاى لىيوردن لە خويئەر دەكەم.

نوسىن لەسەر ھەموو رەھەندە جياۋازەكانى ژيان وليكدانەو بۆ پىشھاتى ھەموو ئەو ئەگەرەنەى رۆبەرۋى كۆمەنگا دەبىتەو چەندىك ئەركە لەسەر پياۋى رۆشنىيەر، ھىندەش ئەركە لەسەر ژنانى رۆشنىيەر و نوسەر بىنە ئەم مەيدانەو، بۆ رۆشن كەردنەو ئەو تارىكىانەى بائى بەسەر مەعريفەى كوردیدا كىشاۋە ئە رۆو كۆمەلايەتى و مەرقايەتەكانەو، كە سانا نىيە تەنھا پياۋەتەنەىت بە تاك جەمسەرى ھەموو بىرنەكانى كۆمەنگا سارپىژ بكات ، ئەگەر ھەزرى رۆشنى ژنى كورد لەنىو ئەم كاروانە رۆشنىيەرەدا نەبىت ئە كۆمەنگاۋ كەلتورە جياكانى دوونىا كەم نىن ئەو ژنانەى بە نوسىن و بىرى وردىان، بەرەخەنە و مەعريفەى بەرزيان تەۋانىيەنە كۆمەنگا ئە ھەموو ئەو قەۋزە سەۋزانە پاك بەكەنەو ۋەك مۇزانە جەستەى تاكى كرۆشتوۋە، گۆرانى گەۋرە لەسەر دەستى ئەمان رويداۋە رەنگە لىرە 8 مارسى تەنھا ۋەك نەمۇنەيەك بەس بىت بۆ ئەۋەى پاساۋى پياۋى كورد بىدەنگ بكات، كە بلىن نەخىر ھەموۋەستەكەۋتەكانى مەرقايەتى تەۋانە ھىمەتى پياۋان بوۋە .. ئە كاتىكدا ژنە رۆشنىيەر دىتە نىۋە ناۋەندى كار و چالاكى نوسىنەو ئە نىۋە كۆمەنگاكانى تەرى دونىا ، ئەلايەن پياۋانى ئازادى خەۋزە يەكسانى خەۋزە سەربارى ئەۋەى كۆمەكى مادى و مەعنەۋى دەكرىت، ئەۋە ئەلايەن دەستەلاتىشەۋە دەيان دەرگەى ئاسودەگى بەرۋىاندا ۋالا دەكەن ، بە ئومىدى كەك ۋەرگرتن ئە ھەزىر و بىر كەردنەو و رەخەنە پىشنىارەكانىيان، ئەمەش ۋادەكات كە ژنى نوسەر ھىندەى تەمەنەى بە خۆى بىت، ھەموو ئەو رۆشنىيەر و زانىست و زانىيارىانەى ھەيەتى بىبەخىتە كۆمەنگا بۆ بەرەۋە باشتر كەردى

بۆ ھۆنراۋەيەك نەك بە پېچەۋانەۋە ديارە دابراى ھەندى (ژن) لەنيو ئەم چوارچىۋە
 تەقلىدىدە ھەروا سان نىيە ھاتتايان بۆ ناو بواری نويسين و رۆشنىبىريەۋە، كە ھەر لەسەرەتاي
 ھاتنە ژۆرەۋەيان بۆ نيو ئەم بوارە رۈۋبەروۋى دەيان و سەدان كىشە و تانە و تەشەر
 دەبنەۋە، كە ئەستەمە نەك خودى ژن ، بە ئكو ھىچ كەسيك بتوانىت لەبەردەم ئاوا ھىرشىكى
 بۆگەناويدا خۆى بگريت، لە توھمەتى رەۋشەۋە و تا چاو سورکردنەۋە و دەرگا داخستن
 بىجورمەتى بە كەسايەتى دەكرىت لەلايەن پياۋانى رۆشنىبىرەۋە بە گشتى و دەستەلاتەۋە بە
 تايبەتى، بۆ پياۋى كورد بە ھىندەى ھەست بە سوكى و كەرامەت شكاندى خۆى دەكات كاتى
 دەبينىت خىزانەكەى يان خوشكەكەى زۆر لە خۆى زياتر خاۋەنى سەرمايەكى فكري زۆرە و
 پاشخانىكى رۆشنىبىرى بەربلاۋ تۆكەى ھەيە، ئەوا بەھىندەى ئەۋە مايەى شادومانى
 ھاۋكارى نىيە بۆى، ئەم نەخوشىەش تەنھا لاي ئەۋ پياۋ كۆمەلگايانەدا ھەيە كە (ژن) ۋەك
 مروق نابىنن ، بە ئكو تەنھا پىناسى ژن بۆ ئەمان ھەر (ژن) ە و بەس ديارە لەسەرەتاۋە
 ئامازم بەۋە كرد كە ژن لەنيو بىرکردنەۋەى ئەم چۆرە پياۋ كۆمەلگايەدا ئەرك و مافاكاني
 چىن... ئەگەر چاۋىكى خىرا بە نيو رۆشنىبىران و نوسەرانى كوردا بخشىنن، بە ھەموو ئەۋ
 پياۋانەى لە نوسىنەكانىشياندا ھەلگى ماف و پاراستنى كەرامەتى بەرزى ژنان ، ئەوا زۆر
 كەم يەكك ئەم رۆشنىبىرانە توانىيىتى پرۆسەى ھاۋسەرگىرى بكات لەگەل ژنە نوسەرىك و
 ھەموو ئەۋ ھەلو مەرجەى بۆخۆى دروست كوردە بۆ خىزانە نوسەرەكەشى ئامادە كردىت،
 بە ئكو تەۋاۋ پېچەۋانە زۆرەى خىزانى نوسەران زۆر بىناگان لە دوونىاي نويسين ھەموو ۋەك
 ژنە ئاسايەكانى كۆمەلگا تەنھا سەرقاۋى منداۋ بەخىو كردن و خزمەت كردنى قەلەمى
 ئەمى (پياۋ) يان پېچەۋانە كاتى پياۋىكى نوسەر و رۆشنىبىر خاۋزىارى ژنە نوسەرىكە بىتە
 نيو ژيانىەۋە، ئەوا لە كورتىن ساتدا بە پلەى سەد و ھەشتا دەگەرپتەۋە دواۋە خاۋزىارە
 (ژن) ە نوسەرەكەى نەك تەنھا قەلەمەكەى بكاتە قوربانى ژيانى ھاۋسەرايەتى و مال و
 منداۋەۋە ، بە ئكو بىيت بە عەبدىكى كرنووشكارى بىر و بۆچوون و خواستى ئەۋ ، جا با
 رۆشنىبىرى ئەۋى پياۋ زۆر نزمترىش بىت لە ھى ژنە نوسەرەكە ، ۋەك ئەۋەى بۆ خىزانىك
 تەنھا نوسەرىك بەس بىت، لىرەدا پىۋست بە نمونە ھىنانەۋە ناكات ، چونكە با ھەموو
 پياۋانى نوسەر و رۆشنىبىر بە ژيانى ھاۋسەرايەتى خوياندا بچن و سەيرى خىزانەكانى
 خويان بكەن ئەۋ كات بىرار لەسەر ئەم نوسىنەى من بدەن، ، دەزانن ئىمە چەند پياۋى
 رۆشنىبىرمان ھەيە لە سەرجەم بوارەكانى شىعر چىرۆك رۆمان فەر شانو؟؟؟ كوا و لەكوى بۆ

جاری گویبستی خیزانه کانیان بین لهیه کییک لهو بوارانه دا قه له می خوی تاودا بیت؟؟؟
 (له لبت مه بهستی من لهم بابه ته ره ها بوون نیه بو هه موو که سییک، به هیندهی ریژدی
 زۆرینه ی نوسه رانه) کام یهک لهو ژنه نوسه رانه ی ناو لهم بواره له کاتی نویسنیکدا خه می
 ئاگابون له منداڵ و خواردن ئاماده کردن و ناوماڵ پاکردنه وه ی نیه؟ کام ژن له ماله وه ی
 میرده کهیدا خاوه نی ژوریکه بو نویسن و خوینده وه؟ کام ژنه یه له سه ر نویسنیک ده جار
 هه ئناسیت به دهم پیاو منداڵ و ئهرکی ناوماڵ و باوک و براوه؟ کوا ئهو پیاوه یه ی بو
 رۆژیکیش بیت خه می نویسنی خیزانه که ی له کۆل نابیت؟ کوا دهنگ و رهنگی ژنی نوسه ران و
 سیاست مه دارا کانه مان له بواریکدا؟؟ که ی و له کوێ ریگه والا کرا بو ژنانیک به توانا
 وهه ئویست و ماندوو بون و رۆشنییری خویان بو ناو کورسیه کانی په ره له مان بچن و خاوه نی
 بریاری گه وه ی کۆمه لگا بن، ته نه ا ئه وه نه بیت وهک پاسپورتیک هه رده م پیوستیان به
 فیزه ی باوکی شه هید و برای شه هید چی و چی هه بیت؟ کهم نین ئه وژنه نوسه رانه ی رۆژانه
 رووبه رووی ده یان تانه و ته شه ری پیاوانی نوسه ران ده بنه وه، هه رده م له پلاندان بۆیان بیان
 خه نه نیو گیژاوی سوکایه تی و شکاندنه وه، کهم نین ئه و ژنه نوسه رانه ی له پیناو
 خوشه ویسی قه له مه کانیان ئاماده ن هه تا ده مرن ته نه ا بژین، ئاخه به چ پیوه ر و یاسایهک
 ره وایه هاوسه رگیریتی بیه مایه ی به خاک سپاردنی قه له مه که ت؟ ته نه ا به یاسا و پیوه ری
 هۆشی پیاو سالاری رۆشنییری کوردی نه بیت؟ ئه وه ی که مایه ی نیگه رانه ی، بیرکردنه وه و
 هه ئویستی نوسه رانی ناوا کۆمه لگایهک که هیوا ی گۆرانی لی چاوه ری ناکریت تا ئه و کات که
 پیاوی نوسه ر راستگۆ نه بیت له گه ل هه موو ئه و نویسنانه ی که ده ینوسی، ئه و وواتنه ی له
 که نا له کانه وه ده یانکات به گووتار، واته بهر له هه ر شتیک پراکتیزه کردنی له گفتار و
 ره قتاری خۆیدا، ئه و کات هه نگاو هه له یانان بو ده ره وه ی بازنه ی کارکردنی، ئه گین ناوا
 نویسنیک به هیندهی ره شکردنه وه ی په ره سپیه کانه، به هینده سپی کردنه وه ی ئه و میژ و
 عه قله پیاو سالاریه ی نیه که ئه می نوسه ر وهک پیاو گیرۆده ی بوه ئیسته شی له گه ل بیت بو
 ته نه ا جاریک گویبستی پیاویکی نوسه ر نه بووین که راستگۆبیت له گه ل ویزدانی خۆیدا له
 نویسنیکدا ئامازه بدا که کاریگه ریتی ژنه نوسه ریکی به سه ره وه یه و رینهانی ژنییک له دونیای
 نویسنیدا ئاسۆی بیرکردنه وه ی ئه می فراوانتر کردوه، ئه مه به مه رجی هه موو نوسه رانی دنیا
 له سه ر ئه وه کۆکن (له پشت هه موو پیاویکی بلیمه ته وه ژنیکی بلیمه ت هیه) ئه دی ئه م
 جاده چیه پیاوی نوسه ر ده یکات و ئامازه به ناوا کاریگه ریهک ناکه ن؟

من دەمى سائە دۇنياي گۈزەرى كۈدۈ بە ھۆشەدا كە زۆرىنەى ئەم نوسىنانە بە تايىبەتى
 لەسەر مافەكانى ژنان تەنھا ۋەك مۆدىلىك لەنيو نوسەراندە ھەيە كە قسەو باسى لەسەر
 بکەن، بەھىندەى ئەمە خەمى گەورەى نوسىنى ئەمان بىت، گەر نا ، ئەى كوا ئەو پياۋە
 نوسەرەى خىزانەكەشى ۋەك خۆى ئە ناۋەندەكەدا ئەسپى خۆى تاۋدايىت؟
 كەم نەبوون قە ئەمى ئەو ژنە كوردانەى لەترسى شەرم و فشارى مېرد و سەختى ژيانى
 ھاۋسەرەيتى، شكان و دەنگ ۋەنگيان بە چوار دىۋارى سېى مائەۋە دا و بەس
 ئەۋەى كە ناكىت فەرامۆش بىرەيت، بۆ پياۋىكى نوسەر و رۆشنىر ژنە نوسەرەىك و
 رۆشنىرەىك باشە و دەبىتە ھۆى ئاسودەگى و دەۋلەمەند كوردنى سەرمایەى رۆشنىرەى. يان
 ژنىكى بەدبەختى نەخوئەندەۋارى بى ئاگا؟ وا زۆرىنەى نوسەرەى كورد ھاۋسەرەىگىرەيتى لەگەل
 ژنىكدا دەكەن كە بە قسەى شاعىرەىك زۆر گەورەى گەلەكەمان دەئىت خىزانەكەم لە ھەموو
 ئەو دىۋانە شىعەرەى من ھەمە تەنھا ھۆنراۋەىەكى منى لەبەر نىە، يان نوسەرەىكى
 سەرقالەى بونىاد گەرى كورد دەئىت تا كو ئىستە خىزانەكەم يەكەك لە پۆمانەكانى منى
 نەخوئەندەۋە، ياخود حاكەمىكى سىياسى كورد لە سىلمانى دەئى ژنەكەم ھەر نازانىت سىياسەت
 چىە، يان نەقىبىكى مۆسىقاي كوردى دەئى ژنەكەم نەك ھەر نازانىت نۆتەى مۆسىقا چىە،
 بەلكو ھەر ھەزىشى لە گۆگرتنى مۆسىقا نىە... باشە دەبىت فەلسەفەى ئەم جۆرە
 ھاۋسەرەىگىرەيتىانە چى بىت؟ ئەگەر تەنھا ۋەلانان و بچوك كوردنەۋەى خودى (ژن) نەبىت
 لەلايەن ئىۋەى پياۋانى رۆشنىرەۋە؟؟؟ خۆ ئەم جۆرە پياۋەو جۆرەكانى تر و تازە
 دەستىپىكردۋانىش ، ھەركە ھاتە سەر باسى ژن ، باسى پىرۋى ژن و چەوساندەۋەكانى و
 گىرەتەكانى كۆمەلى ئىمە دەكەن ، ھەر ئەو دوو رۋىەش ۋاى لە ھەندى ژنى نووسەر و
 ھونەرمانە كۈدە باۋەر بە بانگەشەكانىان بکەن ، ژيانىان لە گەلدا پىك بەيىن ، بەلام كە
 بە پركىك دەيىن ئاۋا رەقتارىك لە پياۋانى كورد تەۋاۋ جىاۋاز لەگەل گىفتارىاندا بۆيە
 ناتوانن درىژە بەم چەشنە ژيانى ھاۋسەرەىتە بدەن، بۆيە زۆرىنەى ئەم جۆر و شىۋەى
 پياۋانە ھەر زۆر زوۋ لە ژيانى خۆياندا تەلاق دەدەن ، نەك بە پىچەۋانە، بەلام ئەم دەستە
 پياۋە رۆشنىرەىانەى كورد ۋەك ئەۋەى لە ژيانى ھاۋسەرەىتەياندا درۆزن و دوو رۋو بون لە
 بەرامبەر ئەو ھەموو پەيمان و بەئىنانەى كە داۋيانە ، دواترىش بەۋەۋە ناۋەستن، كە ئىتر
 ئەمە دواھەمىن ساتەكانىيەتى لەگەل ئەم ژنەدا، بەلكو ھەمىشە لە ھەۋلى ناشىرىن كوردن و
 ھۆنىنەۋەى سەدان گومانى ئەخلاقى دوور لە ھەموو ياساۋ رىسايەكى مۆيانەن(بىرمان

نەچىت ئەو جۆرە پىياوھ چۆن ئە مەسەلەى ژاندا بۆ كۆمەل دووروى دەنۆنن ئە مەسەلە سارستانىيەتەكانىش ھەمان دوو روى دەنۆنن) پىياوى ەقل شارستانى كە ژنىك وازى لى ھىنا دەبىت بە ھاورپى ، چاكەى بۆ دەخوازى ، ھەر دەروونىشى نەخۆش بوو لانى كەم بە شەرمى دەزانىت سوكاىەتى پى بكات ، چوونكە دەزانىت ھەر سوكاىەتى كەرنىك چەمكىكى گەورەىە ئە كەسايەتى خۆى نەك ژنەكە، ئەو دەردە دەروونىە چىە ؟ والە چىنى بەرزى بە ناو ھەندى رۆشنىبران كە ئە زۆر شوین و ماپەردا نەك بانگەشەى رۆشنىبر بوونى خویان دەكەن، بە ئكو باس ئە پەلەى بەرزى دكتۆرا و گۆپانى كۆمەلگا دەكەن لەسەر دەستى ئەمان، بە ناوى نەینى و نامەى ژىر بە ژىر بۆ پىاوانى كۆمەلەكەى سوكاىەتى بە ژنىك بكات ، تەنھا ئە بەر ئەوہى ژنكە تەلاقى داوہ . ھەر بۆیە ژنانى نوسەران زۆربەى كاتەكان دەگەنە ئەو برۆايەى ژيان لەگەل ئەم جۆرە بەناو رۆشنىبرانەدا بە ھىندەى ماىە پوچىە ، ئەوا تەنھا بۆ رۆژكىش نابىتە ھۆى ئاسودەى مائى دل و برشتى خامەكانىان، لىرەوہىە دەبىنن زۆربەى ئەم ژنە ھونەرمانەند و نوسەرانە داوا مەنزىگای خۆشەويستان ھاوسەر گىرىە لەگەل پىاوىكى ئەوروپىدا، ، ئاخىر زۆر ئەستەمەكاتى ژنىك ھەست بكات ھاوسەرەكەى ئە برى دروست كەرنى كەشكى ئارام بۆ قەلەمى ئەم ئەوا ھەر ئە چەند رۆژكى كورتدا ھەموو راستىە بۆگەناوہەكەى دەرەكەوئىت، دواترىش بەوہوہ نەوہستىت ھەمىشە ئە سۆراخى كار و كەردەى ئەمدا بىت ، ، مەبەستم نىە ئەم وتارەدا بە نمونەى ھەمو ئەم جۆرە پىاوانە بەئىنمەوہ، گەر نا ئەوا بە ناو ناوئىشان، بە ئمايل و نوسىنى رق ئامىز بەلگەى ئەم جۆرە مامۇستا و دكتۆرە ساختانەم لەبەر دەستايە ، ئەوہى كە ئەمرو بۆتە مۆدىلىك لەنىو ئەم بەناو رۆشنىبرانەدا، كە رۆژانە خویان بە ھەلگىرى بانگەشەى فېمىنىسىيانە دەزانن، كەچى ئىستەشى لەگەلدا بىت پەرەگرافىكى ئەم جۆرە كەسانەمان پىش چاوا نەكەوت، ياخود نەيان توانى و نەيان وىستوہ خاوەنى ژنىكى فېمىنىست بن، چونكە بۆ ئەم دەستە پىاوانە دونىاي فېمىنىست تا ئەو كاتە خۆشە كە مەرامە پىسەكانى خویانى تىادا بەرجەستە دەكەن، پىچەوانە كاتى شەمائى فېمىنىستى خۆى دەكات بەناو خانەوادەى ئەماندا ، ئەوا دەست و دەم توشى داروخان و ھىستىريايان دەكات، لىرەوہىە ەك ژنە نوسەر كازىوہ سائەح دەئىت " نووسەر بوون بۆ ژن ئە ناو كورددا ھىندە سەختە ، ئەوہى زىيانكى بچووك بە ژنىكى نووسەر بگەيەئىت ، زىيانى بە سامانى نەتەوہىى كورد گەياندوہ " يان دەئى " پىوئىستە ژن بىت بۆ ئەوہى كۆمەلگەكەى خۆت بە باشى بناسىت * "

مایه‌ی شهرمه‌زارییه بۆ پیاوانی کۆمه‌لگایه‌ک نه توانن نهو ترس و دلهره‌اوکییانه
 بره‌ویینه‌وه‌له ئاست تواناو به‌هره‌ی ژنانی نوسهر و به‌هرمه‌ندا که ده‌توانن چه‌ندین
 به‌ره‌می جوان و مرۆ دۆستانه پیشکەش کۆمه‌لگا بکه‌ن،،، خه‌جائه‌تیه بۆ پیاوی کورد کاتی
 سه‌یری میژووی نه‌ده‌ب و هونه‌ری نه‌م گه‌له ده‌که‌ین به شیوه‌یه‌ک له شیوه‌کان تواناو به‌هره‌ی
 (ژن) نا‌ئاماده‌یه به هینده‌ی ئاماده‌ی (پیاو) هه‌یه که‌م نین نهو ژنه نوسه‌ران‌ه‌ی خاوه‌نی
 هه‌زی به‌رزی مرۆین، خاوه‌نی پۆشنییه‌کی به‌ر بلاو توانای گۆرانی کۆمه‌لگایان هه‌یه له
 هه‌موو ئاسته‌کاندا، گه‌ر ته‌نها نه‌ک ده‌رفه‌تیان بۆ بره‌خسێنین ئیمه‌ی پیاوان ، به‌لکو پێگر
 نه‌بین له ئاستیاندا و نه‌یان ده‌ینه به‌ر سه‌دان تانه‌و ته‌شه‌ری نا مرۆیان، نوسینه‌کانیان
 به‌هه‌ند وهر‌بگرین و بره‌وا به‌ چاو هۆش و گوێی خۆمان بکه‌ین کاتی نوسینی ژنه نوسه‌ریک
 ده‌بینین که چه‌ند فرسه‌خێک له پیش ئیمه‌ی پیاوانه‌وه‌ن ... نه‌م نوسینه ته‌نها به‌ ناگا
 هینانه‌وه‌یه‌که بۆ نه‌و راگه‌یانده‌ی پائه‌وانی داکۆکیکاری مافی ژن و مفکرمان بۆ دروست
 ده‌که‌ن به‌ بێ نه‌وه‌ی چوار به‌ره‌می نه‌وازه و کاریکی جدی جیاوازی که‌وتییه‌ کتێبخانه‌ی
 کوردیه‌وه ، به‌ بێ نه‌وه‌ی له ژبانی و عه‌قڵی راسته‌قینه‌ی خۆیان کۆلیییه‌وه . به
 ئاگایانه‌وه‌یه بۆ پیاوی کوردی نوسهر و هونه‌رمه‌ند که قه‌ناعه‌ت بکات به هه‌سته‌وه‌ره‌کانی
 وه‌ک خۆی نه‌و ده‌مانه‌ی به‌هره‌و چالاکی و ژنه نوسه‌ریک ده‌چیته به‌ر دیدی خوێنده‌وه‌ی،
 نه‌و کاتانه‌ی که ده‌نوسیت بزانیته که نه‌و هه‌ل و مه‌رحه‌ی بۆ نه‌و خولقاوه ، گه‌ر بۆ ژنه
 نوسه‌ریکیش دروست بیته ، نه‌وه دوور نیه له‌و جوانتر وردتر شاره‌زاتر بنوسیت نه‌وه‌ی که نه‌و
 ده‌ینوسیت، هه‌موو نه‌و دیوارانه بشکێنیت که تواناو مه‌عریفه ژنه نوسه‌ریک نابینیت .

ئه‌لمانی

www.ismail-halabjaye.com